

Vašků, Vladimír

Premonstrátský klášter v Louce

In: Vašků, Vladimír. *Panovnické konfirmace pro moravské kláštery v 18. století : novověké úřední revize středověkých a raně novověkých listin.* Vyd. 1. V Brně: Univerzita J.E. Purkyně, 1981, pp. 109-121

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/121682>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PREMONSTRÁTSKÝ KLÁŠTER V LOUCE¹

K obvyklé konfirmační žádosti,² adresované Karlu VI. a podané u dvora 6. června 1732, přiložil loucký klášter ověřený opis následujících deseti listin:³

1. 1190 října 25. Praha = CDB I č. 326. Vévoda Konrád Ota zakládá spolu se svou matkou Marií loucký klášter a daruje mu četné statky, které vyjmenovává.

2. 1226 září 19. Znojmo = CDB II č. 288. Přemysl I. přijímá od kláštera pozemek Kulchov (aby získal půdu potřebnou pro založení města Znojma) a dává mu za to kostel v Prosiměřicích s jeho majetkem a patronátním právem, pole v Zadovanech a desátky z vinic u Znojma.

3. 1234 října 22. Znojmo = CDB III č. 87. Markrabě Přemysl osvobozuje klášter a jeho statky od berní a zemských povinností, vyjímá jej ze soudní pravomoci zeměpanských úředníků, dává mu výnos z pokut pocházejících z různých trestních řízení (z práva hlavy, ordálů apod.) a osvobozuje klášterní poddané od tržních poplatků, cel a mýt.

4. 1342 dubna 6. Brno = RBM IV č. 1105. Markrabě Karel potvrzuje insertně listinu 1272 září 1. Znojmo (= CDB V č. 675), již znojemský purkrabí Radoslav z Heraltic a znojemský sudí Čížkraj rozhodují spor mezi louckým opatem a znojemskými měšťany o plavbu a rybolov na Dyji a o užívání pastvin u Znojma.

5. 1381 srpna 3. Brno = AZK č. 933. Markrabě Jošt dává klášteru právo šenkovat a prodávat v klášteře víno pocházející z klášterních vinic.

6. 1493 května 31. Budín = StAB, fond E 57, sign. A 18. Vladislav Jagellonský potvrzuje všeobecně privilegia udělená klášteru svými předchůdci; zmínkově pak potvrzuje desátky z vyjmenovaných vinic a patronátní právo kostela sv. Mikuláše ve Znojmě a kostelů v Šatově, Hnanicích a Prosiměřicích. Kromě toho vyjímá klášter z pravomoci zeměpanských úředníků a zavazuje se za sebe i za své nástupce, že nebude zcizovat klášterní statky.⁴

7. 1510 února 7. Praha = StAB, fond E 57, sign D 2a. Vladislav Jagellonský potvrzuje zmínkově ta privilegia, jimiž předchozí panovníci udělili klášteru právo svobodné volby opata z řad členů kláštera.

8. 1526 února 18. Budín (jen opis).⁵ Ludvík Jagellonský potvrzuje klášteru držbu domu v Brně na Petrově.

9. 1624 května 10. Vídeň = StAB, fond E 57, sign. A 25. Ferdinand II. osvobozuje klášter od povinnosti odvádět naturální plat (který se v listině přesně popisuje) Vilémovi z Roupova, nyní psanci, který pro účast v rebelii přišel o znojemský hrad.

10. 1630 července 8. Řezno = StAB, fond E 57, sign. H 118. Ferdinand II. obnovuje — předchozí rebelii a sektářstvím otrěsené — vrchnostenské právo kláštera nad jeho poddanými a právo vést gruntovní knihu.⁶

Podle pokynu obsaženého v panovníkově reskriptu datovaném 1. listopadu a doručeném až 7. prosince 1732 vypracoval moravský tribunál 28. února 1733 dobrozdání, obšírné sice ve své naraci, kde se objektivisticky (bez komentáře a jakýchkoliv připomínek) podává obsah předložených louckých listin,⁷ stručné však ve své dispozici, která se — obdobně jako u jiných konfirmačních řízení doby karolínské — omezuje na doporučení, aby listiny byly konfirmovány s obvyklou omezovací klauzulí.

K vídeňskému dvoru, konkrétně do České dvorské kanceláře, došlo tribunální dobrozdání přesně za měsíc — 28. března 1733;⁸ poté co zde proběhlo obvyklé předběžné jednání, z něhož se dochovaly v pramenech jen torzo referentského vóta⁹ a vyřizovací poznámky na suplice a na tribunálním dobrozdání, bylo rozhodnuto vydat klášteřu hromadnou konfirmaci Karla VI., datovanou v Laxenburgu 16. června 1733 a inserující doslovně všech deset předložených listin. (Plný text karolínské konfirmace se dochoval jen jako insert v pozdější konfirmaci tereziánské z 20. února 1747 a kromě toho jako ověřený opis přiložený ke konfirmační suplice podané Marii Terezií.)¹⁰ K fyzickému vyhotovení konfirmační listiny došlo však až po 1. únoru 1734, kdy klášter zaplatil taxu.¹¹

Za Marie Terezie musil ovšem klášter — stejně jako ostatní držitelé privilegií — podstoupit nové řízení. Protože se však mohl vykázat konfirmační listinou Karla VI., jejíž ověřený opis přiložil ke své suplice podané v České dvorské kanceláři 5. ledna 1747,¹² dočkal se vyřízení žádosti poměrně brzy. V souladu s předpisy, podle nichž privilegia potvrzená již královniým otcem podléhala pouze zkrácenému řízení, odpadlo odesílání supliky ode dvora do Brna a zpět a čekání na tribunální dobrozdání. Konfirmace udělená klášteřu Marii Terezií a inserující plný text konfirmace karolínské z 16. června 1733 je proto datována ve Vídni již 20. února 1747.¹³ Její plný text je dnes k dispozici — stejně jako je tomu u konfirmace karolínské — pouze v opisech. První, kancelářský opis tereziánské konfirmace je přiložen k intimačnímu reskriptu, který — ač ovšem datován rovněž 20. února — došel tribunálu teprve 21. září 1747, tj. až potom, když byla konfirmační listina (po zaplacení taxy) fyzicky vyhotovena.¹⁴ Druhý, prostý opis opatřeného vidimační formulí „direktora a přísežného notáře“ Ignáce Friedla v louckém klášteři 19. listopadu 1781, vznikl až v souvislosti s konfirmačním řízením josefinským. (Oba opisy jsou uloženy ve StAB, fond B 1, v konvolutu sign. B 87.)¹⁵

Zmíněný ověřený opis si dal klášter pořídit, když po změně na trůně nastal čas požádat povinně o další potvrzení privilegií, a přiložil jej ke své suplice, kterou předložil v Česko-rakouské dvorské kanceláři někdy před 5. prosincem 1781. Tohoto dne bylo totiž u dvora rozhodnuto postoupit supliku moravskému guberniu. Ke skutečnému odeslání došlo však

až po 20. prosinci, kdy zaplatil klášter předběžnou vstupní taxu (1 zlatý a 30 krejcarů) a poštovní porto (1 zlatý a 32 krejcarů). V Brně u gubernia byla pak suplika presentována 25. prosince, a hned následujícího dne byla odtud předána k vyjádření fiskálnímu adjunktovi Rosenzweigovi a brněnskému biskupovi Chorinskému.

Ve vyjádření odevzdaném 2. února 1782 fiskálním adjunktem Rosenzweigem, s jehož přísnou důkladností jsme se seznámili již v kapitolách II, III a V, se opět zrcadlí kritický, nedůvěřivý postoj ke starým privilegiím.^{15a} Přesto však jako celek dopadla privilegia louckého kláštera relativně lépe než privilegia kláštera velehradského, tišnovského a starobrněnského. Z deseti louckých listin inserovaných (prostřednictvím karolinské konfirmace) v tereziánské konfirmaci doporučil Rosenzweig k potvrzení plných sedm kusů (zatímco, jak víme, z tišnovských listin doporučil sotva pětinu a z velehradských a starobrněnských méně než polovinu).

U šesti ze sedmi doporučených louckých listin (č. 2, 4, 5, 8, 9, 10) se Rosenzweig — po stručné charakteristice jejich obsahu — spokojil s lakonickým konstatováním, že k nim nemá připomínek, popř. že jejich obsah není na újmu státním zájmům.¹⁶ U listiny č. 7, která se týká svobodné volby opata a která snad proto přece jen u něho vzbudila jisté pochybnosti, považoval za nutné zdůvodnit své kladné doporučení poznámkou, že volby opatů se konávají vždy za dozoru císařsko-královské komise a že klášter si beztak musí v každém jednotlivém případě vyžádat k volbě opata panovníkovo svolení, čímž je i sebemenší poškození zeměpanských výsad vyloučeno.

S tím větší vehemencí však Rosenzweig obrátil ostří své kritiky proti třem zbývajícím listinám.

V zakládací listině Konráda Oty z r. 1190 (č. 1) označil za „velmi závadnou“ větu „*Quodsi ego vel mei heredes diabolico instinctu nostre donationis beneficium retraxerimus et contra decreti nostri paginam ire vel aliquam molestiam inferre temptaverimus, me siquidem meosque heredes maledictione obligo perpetua ac triginta auri libras prefate ecclesie sub imperatorie districtiois examine in integrum sine misericordia redditurum*“ a prohlásil, že má vážné důvody pochybovat o tom, zda Jeho Veličenstvo bude vzhledem k citované pasáži ochotno listinu potvrdit.¹⁷ I když Rosenzweig své záporné stanovisko blíže nezdůvodnil, dovedeme si živě představit, jakou nelibost vzbudila u tohoto osvícenského úředníka slova, jimiž vydavatel listiny z konce 12. století přivolával na sebe a své nástupce věčné prokletí pro případ, že by „z ďáblova vnuknutí“ porušili ustanovení listiny, a jaký asi údiv u něho vyvolal vévodův závazek, že kdyby on nebo jeho dědici jednali později v rozporu s listinou, zaplatí klášteru třicet hřiven zlata pokuty.

Z listiny markraběte Přemysla z r. 1234 (č. 3) citoval Rosenzweig dvakrát: a) O imunitním ustanovení „*ita scilicet, ut eadem ecclesia cum*

omnibus prediis suis, quocunque nomine censeantur, a talliis, collectis, exactionibus, edificatione seu reedificatione castrorum vel oppidorum forensium, ab accusatione, que vulgo narok dicitur, a gravamine, quod zvod nuncupatur, a pernoctationibus, que nozlehe nominantur, ab omni iure beneficiariorum seu camerariorum nostrorum, scilicet ut nullus camerarius intret villas monasterii ad aliquem citandum vel ad aliquid ibi faciendum, sed significet procuratori ecclesie etc.“ konstatoval, že je v rozporu s „dnešní zemskou ústavou“, a na vysvětlení dodal, že pokud se týká zlodějů a vrahů, není klášter oprávněn vykonávat ustanovení tohoto privilegia, protože „v dnešní době“ jsou pro trestní záležitosti zřízeny řádné hrdelní soudy, kdežto všem ostatním soudům bylo vyšetřování trestních záležitostí výslovně odňato. Pozorný čtenář si jistě povšiml, že ačkoliv mluví Rosenzweig v komentáři o zlodějích a vrazích, není o nich řeč přímo v pasáži, kterou ve svém vyjádření Rosenzweig předtím citoval. Je tomu tak proto, že Rosenzweig nepojal do citátu celou pasáž, kterou v ověřeném opise tereziánské konfirmace označil za závadnou (naznačil to ostatně zkratkou „etc.“). Necitované pokračování příslušného ustanovení můžeme ovšem snadno doplnit;¹⁸ zní: „*cui commissa est procuratio in temporalibus, ut accusatos citet, quatinus die et loco determinato coram iudicibus statuatur, quorum interest causas marchie nostre tractare et diffinire, et ut, que specificare non possumus, generaliter concludamus, ab omnibus gravaminibus novis et veteribus, consuetudinariis sive noviter adinventis perpetuo sit libera et exempta. Ius eciam, quod datur pro capite, eis concedimus, de fure et latrone statuentes, ut si fur vel latro in bonis ecclesie prememorata fuerit deprehensus in furto manifesto vel de aliquo occulto accusetur, scilicet quoad iudicium ferri candentis vel aque vel vomeres calcandos sive duelli, et convincatur in aliquo istorum in iudicio seculari, bona furis sive rei dicto monasterio integraliter permaneant, iudices autem, quorum interest, faciant de reo, quod eis iustum videbitur. Si vero eiusdem cenobii homines coram iudicibus nostris culpabiles inveniantur, nec nobis nec iudicibus nostris nec beneficiariis aliquid inde utilitatis proveniat, set apud idem cenobium, quantum ad bona ipsius, culpe satisfactio perseveret, nisi in eo, in quo tenetur satisfacere adversario, id est salva lesis et iniuriam passis satisfactione condigna.*“ — b) Na rozpor se současným zemským zřízením upozornil Rosenzweig i u článku, podle něhož je klášter osvobozen od tržních poplatků, cel a mýt a i jinak zvýhodněn: „*Adicimus insuper, ut homines eiusdem ecclesie per totam terram nostram iura forensia non persolvant, nec ab eis theloneum vel pedagium exigatur* — — — [pomlčkami Rosenzweig naznačil, že cituje zkráceně; pokračování „závadné“ věty, která ovšem byla v ověřeném opise tereziánské konfirmace podtržena celá, zní „*nisi forte mercator extiterit, qui soluto theloneo nulla prorsus dampnificatione gravetur*“]. *Ceterum ut omnia breviter comprehendamus, omnem utilitatem sive in quatuordecim denariis sive in aliis ad*

nos spectantem et usus nostros vel successorum nostrorum vel beneficiarios nostros a nobis infeudatos eis remittimus, ut plena et perfecta gaudeant libertate et ut nullus eis novas condiciones contra statuta nostra audeat imponere.“

Proti listině krále Vladislava Jagellonského z r. 1493 (č. 6) měl fiskální adjunkt tři námítky: a) Především podotkl, že prý privilegium obsahuje schválení prvního a třetího privilegia, jejichž další potvrzení však — jak připomněl — již výše nedoporučil. Toto Rosenzweigovo tvrzení však není přesné. Vladislavova polokonfirmace je sice ve své první části, jak víme, bezinsertní všeobecnou konfirmací, kombinovanou s konfirmací zmínkovou,¹⁹ ale zmínky se týkají nikoliv *vydavatelů* (podle nichž by bylo možno aspoň přibližně listiny identifikovat), nýbrž některých práv a statků, a přitom jsou formulovány tak, že nelze ve skutečnosti jednoznačně tvrdit, že se vztahují právě na listiny č. 1 a č. 3. Některé věci, o nichž se Vladislavova listina zmiňuje (např. patronátní právo kostela v Prosiměřicích, desátky z vinic u Znojma), byly darovány klášteru listinou č. 2, tu však Rosenzweig v této souvislosti vůbec neuvádí; a na druhé straně je pochybné, zda se nějaké zmínky Vladislavovy listiny dají vůbec spojit s listinou č. 3, kterou Rosenzweig naopak uvádí. Kromě toho se vladislavská polokonfirmace zmiňuje ve své konfirmační části i o takových statcích, které se v žádné z deseti předložených listin nenajdou.²⁰ Výstižnější než tvrzení, že jde „o schválení prvního a třetího privilegia“, byla proto původní, později však v opravovaném znění konceptu vyjádření²¹ škrtnutá Rosenzweigova formulace, že jde o „potvrzení prvních [tj. zřejmě předchozích] privilegií“. S touto původní formulací ostatně také lépe (než s formulací konečnou) korespondovalo potvrzení několika — z hlediska fiskálního adjunkta závadných — slov, která dávají Vladislavově listině (resp. její první části) nevídaný, tj. v 18. století neuznávaný charakter *všeobecné konfirmace*. Jsou to jednak čtyři slova předcházející substantivu „*privilegia*“, totiž „*omnia et singula eorum*“, jednak pasáž předcházející dispozičním slovesům, totiž „*in omnibus eorum punctis, clausulis, articulis et sententiis, ac si eorum tenores de verbo ad verbum presentibus his nostris litteris essent inserti et totaliter extensi*“.²² — b) Druhá námítka fiskálního adjunkta směřovala proti následující „na dnešní časy se zcela nehodící“ exempli kláštera a jeho podaných z pravomocí zeměpanských úředníků: „*Ceterum ab omnibus et singulis camerariorum, czudariorum, baronum, nobilium, iudicum, iusticiariorum, burggraviorum et officialium nostrorum quorumlibet iurisdictionibus, dationibus, iussionibus, mandatis et preceptis quibuslibet supradictum Paulum, abbatem, eius monasterium nec non homines et subditos eiusdem monasterii tenore presentium eximimus et nostre tuitioni et camere solummodo reservamus, volentes, ut ipsis non pareant in aliquo nec obediant, sed in omnibus agendis ipsorum et causis ad nos recurrant de cetero vel ad hunc, quem ad hec duxerimus deputandum, decernentes, ut de bonis supradictorum abbatis et conventus mo-*

nasterii predicti nullus se presumat intromittere, sed ipsi debent ad eiusdem abbatis, qui nunc est et pro tempore fuerit, dispositionem perpetue pertinere.“ Citát doprovodil Rosenzweig poznámkou, že dnes podléhají všechny kláštery zemským úřadům a nemohou užívat žádného exempčního práva. — c) Za třetí citoval z listiny ustanovení, které by prý — kdyby zůstalo v platnosti — vázalo panovníkovi ruce natolik, že by nebyl oprávněn disponovat s louckým klášteřem podle své libosti. Jde o známý, Vladislavem Jagellonským běžně udělovaný slib o nezczizování klášterního majetku: „*Nos vero sicut iuste non possumus, ita nec debemus neque successores nostri, marchiones Moravie, poterunt prefata aut alia bona a sepeffo monasterio Lucensi quacunqne necessitate exigente cuiquam inscribere aut quovis modo alienare. Et si quocunqne errore aut casu id ipsum per nos aut successores nostros fieri contigerit, huiusmodi donationes, inscriptiones et obligationes tanquam iniustas, illicitas per presentes cassamus, annihilamus et penitus nullius vigoris esse decernimus.*“

Potud tedy stanovisko fiskálního adjunkta.²³ Gubernium je ve svém dobrozdání, adresovaném 3. února 1782 nejvyššímu českému a prvnímu rakouskému kancléři hraběti Blümegenovi, označilo za zcela zdůvodněné²⁴ a doporučilo, aby loucká privilegia byla sice opětovně potvrzena, aby však byly přitom úplně vynechány „pošetilé mnišské kletby, zeslabující moc a sílu zeměpána“ ze zakládací listiny Konráda Oty i podtržená závadná místa z ostatních privilegií.²⁵

U dvora vzali toto doporučení vskutku za své a postupovali v dalším řízení podle něho. Ve výsledné konfirmační listině, vydané Josefem II. ve Vídni 13. března 1782 (orig. ve StAB, fond E 57, sign. A 26), je sice inserováno (prostřednictvím hromadné konfirmace tereziánské z r. 1747 a v ní obsažené konfirmace karolínské z r. 1733) všech deset louckých listin, avšak tři z nich (č. 1, 3, 6) ve zkrácené podobě: ty pasáže, které fiskální adjunkt podtrhl, resp. citoval, chybějí. O vynechávkách je sice zmínka v dvorském intimačním dekretu, jímž bylo guberniu oznámeno, že Jeho Veličenstvo ráčilo na základě guberniálního návrhu potvrdit privilegia louckého kláštera („*mit Hinweglassung der darinnen befindlichen anstössigen Stellen*“),²⁶ ale v naraci konfirmační listiny se naopak jako obvykle prohlašuje, že privilegia jsou inserována doslova („*welche von Wort zu Wort folgendergestalt lauten*“).

Kromě vydání konfirmační listiny a obsahové redukce listin do ní inserovaných přineslo josefínské konfirmační řízení louckému klášteřu ještě další, a to zcela výjimečný výsledek. Podnět k němu vzešel z vyjádření, které dodal guberniu 25. ledna 1782 brněnský biskup a které jsme zatím — v zájmu plynulosti výkladu — pominuli. Biskup totiž upozornil, že listina Vladislava Jagellonského z r. 1493 (č. 6) potvrzuje klášteřu mj. patronátní právo kostela sv. Mikuláše ve Znojmě u kostelů v Šatově, Prosiměřicích a Hnanicích, z čehož prý vyplývá, že všechna tato místa mají mít vlastního faráře; avšak Hnanice byly podle biskupova sdělení již před mnoha lety

připojeny k duchovní správě v Šatově a tak pozbyly samostatného faráře (biskup doslova píše, že byly o něho oloupeny — „beraubet“).²⁷ Tento stav považoval biskup zřejmě za nenáležitý, třebaže to výslovně nekonstatoval.²⁸ Žádné řešení však nenavrhl, což vzbudilo u gubernia nelibost. Proto gubernium označilo biskupovo vyjádření, omezující se na pouhé upozornění, za povrchní („zu leicht fürgegangen“) a samo doporučilo,²⁹ aby bylo biskupovi „z nejvyšších míst“ nařízeno podniknout u louckého kláštera kroky ke znovuzřízení hnanické fary. Tak se i stalo. Týž dvorský dekret, jímž bylo guberniu dáno na vědomí udělení josefínské konfirmace klášteru (viz výše), obsahoval i pokyn k obnovení hnanické fary, a gubernium jej 23. srpna 1782 intimovalo brněnskému biskupovi k provedení.³⁰ Louckému klášteru však restituace starého, zapomenutého právního stavu nebyla asi příliš milá, neboť opětné ustanovení samostatného duchovního správce v Hnanicích neslo s sebou i povinnost, aby klášter faráře materiálně zabezpečil. Již ve zmíněném guberniálním dobrozdání se ostatně uvádí, že klášter stále až doposud pobírá z hnanického patronátu vinné a obilní desátky a že by proto měl spolu s výhodami nést znovu i břemeno spojené s vydržováním duchovního správce.

Josefínská konfirmace z r. 1782 sloužila louckým premonstrátům jen asi dva roky — od konce července, kdy byl jejich klášter zrušen. V devadesátých letech 18. století se však stala předmětem nového konfirmačního řízení, které se ovšem týkalo už právního nástupce kláštera — státního panství Louka.

Josefínská konfirmační listina, předložená státním panstvím k nové konfirmaci někdy před 14. dubnem 1792 (možná ještě za života Leopolda II., který zemřel 1. března 1792), nemohla být za změněných poměrů potvrzena jako celek, protože většina listin v ní inserovaných pozbyla zrušením kláštera svého významu, a tedy právně odumřela. Podle návrhu gubernia ze 14. dubna 1792³¹ se František II. rozhodl vybrat z deseti listin inserovaných v josefínské konfirmaci pouze čtyři (č. 2, 4, 5 a 10), které se svým majetkoprávním obsahem hodily k tomu, aby sloužily specifickým právním potřebám státního panství Louka,³² a potvrdit je formou regestové konfirmace, vydané ve Vídni 4. května 1798 (orig. ve StAB, fond E 57, sign. A 28).³³ Vyhradil si však právo potvrzená privilegia podle libosti a podle okolností rozmnožit, zredukovat a dokonce i zrušit.³⁴

- ¹ Pramenem pro období karolínské a tereziánské jsou písemnosti České dvorské kanceláře, uložené v SÚAr, fond ČDK, sign. IV B 101, kartón 400, konvolut „Premonstrátský klášter Louka 1599—1747“. Závěrečná fáze tereziánského konfirmačního řízení je kromě toho zachycena i v písemnostech moravského tribunálu, uložených ve StAB, fond B 1, konvolut sign. B 87; tento konvolut, kde jsou uloženy i písemnosti moravského gubernia, je pak hlavním zdrojem informací o průběhu řízení v době josefínské, a to spolu s několika písemnostmi fiskálního úřadu, které se nacházejí ve StAB, fond D 15, v kartónu 733. Období Františka II. se týká písemnost fiskálního úřadu uložená ve StAB, fond D 15, v kartónu 717, a písemnost moravsko-slezského gubernia nacházející se ve StAB, fond B 14, ve fasciklu 400. Originály listin jsou v archívu louckého kláštera (StAB, fond E 57).
- ² Obvyklou, vcelku stereotypní formulaci své povinné žádosti oživil klášter připomínkou, že byl privilegií dřívějších panovníků obdařen proto, že vzhledem ke své poloze u rakouských hranic velmi trpěl za váleek mezi Čechami a Rakouskem.
- ³ Společný ověřený opis všech deseti listin má formu sešitu a je opatřen vidimační formulí tribunálního registrátora, datovanou v Brně 3. května 1732.
- ⁴ Tato listina je, jak je patrné, typickou polokonfirmací. O typech konfirmací viz v úvodu.
- ⁵ Text této listiny je jinak znám z insertu v konfirmaci Karla VI. z 16. června 1733, o níž viz níže.
- ⁶ K ověřenému opisu všech deseti listin je přiložen samostatný sešitek obsahující překlady tří českých listin (č. 7, 8, 9) do němčiny.
- ⁷ Spolu s obsahem jsou v tribunálním dobrozdání uvedena i roční data listin, ve dvou případech však nesprávně: u listiny krále Ludvíka č. 8 nerozuměl autor dobrozdání (byl jím tribunální předsedící sign. B 87) zastaralé české číslovce „šestmécitného“ a interpretoval datum jako 1536 místo správného 1526; u druhé listiny Ferdinanda II. (č. 10) uvedl místo roku 1630 nesprávně rok 1624, tedy stejný rok, jaký má první listina Ferdinanda II. (č. 9), čímž se stalo, že v tribunálním dobrozdání jsou obě listiny uvedeny pod stejným datem.
- ⁸ Je však třeba si znovu připomenout, že datum dobrozdání bývá totožné nikoli s datem jeho expedování (dodání na poštu nebo pod.), nýbrž s datem, kdy bylo na zasedání tribunálního kolegia meritorně rozhodnuto vypracovat dobrozdání s takovým a takovým obsahem. Koncept, čistopis a expedování dobrozdání následovaly postupně po tomto meritorním rozhodnutí, a to často až za několik dní nebo týdnů, popř. i za delší dobu.
- ⁹ Dochované vótum je nedokončeno: obsahuje popis dosavadního průběhu řízení od podání konfirmační supliky až po reprodukci tribunálního dobrozdání včetně, chybí však vlastní návrh referenta (je možné, že byl na samostatném listě, který se ztratil). — Datum vyřizovacích poznámek obsahujících meritorní rozhodnutí o udělení konfirmace je (stejně jako ve většině jiných případů) totožné s datem

- konfirmační listiny. Kromě těchto poznámek je na suplice i poznámka o zaplacení taxy.
- ¹⁰ O obou těchto písemnostech bude ještě dále pojednáno. Pokud jde o problematické torzo originálu, viz níže poznámku 15.
- ¹¹ Její výše není v dochovaných písemnostech uvedena.
- ¹² Suplika adresovaná formálně Marii Terezií je téměř doslova opsána ze supliky podané v roce 1732 Karlu VI., včetně upozornění na to, jak klášter v minulosti trpěl česko-rakouskými válkami (srov. výše poznámku 2). Nově je přidána pouze zmínka o konfirmaci, kterou udělil klášteru Karel VI. — Ověřený opis je opatřen vidimační formulí registrátora České dvorské kanceláře ze 4. ledna 1747.
- ¹³ Datum konfirmace je totožné s datem, kdy bylo — jak ukazuje vyřizovací poznámka připsaná v České dvorské kanceláři na klášterní supliku — meritorně rozhodnuto o udělení konfirmace. Vyřizovací poznámce časově předchází (stejně jako v jiných případech) nedatované doporučující vótum referenta, stylizované tentokrát velmi stručně. K vótu patří písemnost obsahující seznam regestů listin inserovaných v karolínském konfirmaci (viz citovaný konvolut Prem. klášter Louka).
- ¹⁴ Kolik činila taxa a kdy přesně byla zaplacená, nelze zjistit; příslušná vyřizovací poznámka na suplice pouze lakonicky konstatuje: „*Die Tax ist richtig.*“
- ¹⁵ Pokud jde o možný *originál* konfirmace, je třeba uvést: V archivu bývalého louckého kláštera (dnes StAB, fond E 57) je pod signaturou A 29 uložen fragment pergaménové knihy, který je nesporně zbytkem konfirmace vydané (jak konstatoval již M. Š v á b e n s k ý v inventáři k tomuto fondu) *buď* Karlem VI. 16. června 1733, *nebo* Marií Terezií 20. února 1747. Dochované pergaménové listy pocházejí ze střední části konfirmace; obsahují inserty listin č. 4 až 10 (přičemž z č. 4 je na dochovaných listech zachycena až závěrečná část, a z č. 10 jen začátek), a proto není možno bezpečně rozhodnout, zda jde o zbytek *originálu* karolínského konfirmace, nebo o zbytek *insertu* karolínského konfirmace tvořícího součást *originálu* konfirmace tereziánské.
- ^{15a} Rosenzweigovo vyjádření se dochovalo pouze ve formě zrušeného čistopisu neboli rekonceptu (tj. čistopisu, který byl dodatečnými opravami změněn na nový koncept). Je na něm i poznamenáno, kdy bylo vyjádření (tj. ovšem jeho konečný čistopis, který není dnes k dispozici) prezentováno u gubernia. Srovnání původního textu s textem upraveným umožňuje sledovat vedle změn formulačních i závažnější změny adjunktových stanovisek (viz pozn. 16 a 17).
- ¹⁶ Pouze u listiny Ferdinanda II. č. 10, která se mj. týká gruntovní knihy, zdůvodnil své doporučení ke konfirmaci poněkud obsírněji: „... *es ware höchst notwendig, daß man ein Grundbuch eingeführt hat, mit wessen Haltung man, nē dominia rerum maneant in incerto, noch fernershin fortfahren muß.*“ — Listinu Přemysla I. č. 2 Rosenzweig v původním znění svého vyjádření (srov. výše pozn. 15a) *nedoporučil* k novému potvrzení, a to pro sankční obrat „*ne hoc tam solemne pium et honestum factum liceat imposterum cuiquam hominum immutare, sed perpetuo firmum et stabile perseveret.*“ Později však — při opravě konceptu — škrtl tuto zamítavou formulaci a nahradil ji (v mezifádkových vpsících) konstatováním, že nemá k listině žádných připomínek („*nichts zu erinnern.*“). Patrně se původně obával, že slova zakazující komukoliv z lidí měnit ustanovení listiny by vážala panovníkovi ruce (srov. obdobná Rosenzweigova stanoviska jednak ve vyjádřeních, s nimiž jsme se seznámili v předchozích kapitolách, jednak v posudku o loucké listině č. 6); později si však zřejmě uvědomil (je to ovšem jen naše domněnka), že se citovaná formulace nevztahuje zcela výslovně na panovníka a že by zamítavé stanovisko bylo přehnané, když jinak je listina svým obsahem (majetková směna) nezávadná. Otevřenou otázkou ovšem zůstává, zda Rosenzweig změnil stanovisko sám, nebo zda byla v pozadí nějaká intervence či upozornění, např. i ze strany gubernia.
- ¹⁷ V původním znění svého vyjádření formuloval Rosenzweig své záporné stano-

visko šife: Napsal, že Jeho Veličenstvo bude asi těžko *chtít* listinu vzhledem k citované závadné pasáži potvrdit, a že kdyby snad bylo podle okolností vhodné loucký klášter zrušit, pak ani nebude Jeho Veličenstvo *moci* listinu s takovým obsahem potvrdit. Druhé, rozšiřující části této původní (a poněkud těžkopádně stylizované) formulace je zřejmé třeba rozumět tak, že nelze konfirmovat klášteru jeho *zakládací* listinu („mit diesem Inhalte“ a předtím „Stiftsbrief“) v době, kdy se možná uvažuje o zrušení kláštera. Původní formulace byla však celá škrtnuta a do konečného znění Rosenzweigova vyjádření se nedostala.

¹⁸ I když nemáme k dispozici *ověřený opis* tereziánské konfirmace, v němž byly závadné pasáže označeny celé, zjistíme úplné znění závadných pasáží tak, že srovnáme text tereziánské konfirmace s textem konfirmace josefínské, do níž byly potvrzené listiny (v našem případě prostřednictvím hromadné tereziánské Konfirmace) inserovány podle ověřených opisů. Podtržené nebo přeškrtnuté části byly totiž při inserování vynechány.

¹⁹ Právě tento charakter konfirmace měl zřejmě Rosenzweig na mysli, když ji označil pouze za „*Begnemigung*“, nahradiv tímto termínem výraz „*Bestätigung*“, kterého použil v prvním, později opraveném znění konceptu svého vyjádření.

²⁰ To samozřejmě nevylučuje, že by se nenašly v jiných louckých listinách, které klášter ke konfirmaci nepředložil. Všeobecné konfirmační část Vladislavovy polokonfirmace se ostatně vztahuje na všechny listiny, které obdržel klášter v minulosti od předchozích panovníků „i jiných křesťanů“.

²¹ Viz výše pozn. 15a.

²² Podtržená slova *nej*sou však v Rosenzweigově vyjádření citována. Podtržení bylo uskutečněno pouze u insertu Vladislavovy listiny v ověřeném opise tereziánské konfirmace. Srov. též výše pozn. 18.

²³ O vyjádření brněnského biskupa, které došlo guberniu již 25. ledna 1782, se zmíníme později.

²⁴ V guberniálním dobrozdání (alespoň v konceptu, který máme k dispozici) se mluví o vyjádření *komorního prokurátora*, ačkoli v vyjádření fiskálního úřadu vypracoval *fiskální adjunkt* (ten byl ostatně k tomu guberniem vyzván a ten je také na zrušeném čistopise podepsán). Patrně jde v guberniálním dobrozdání o omyl. Nelze sice vyloučit, že konečný čistopis vyjádření mohl být podepsán šéfem fiskálního úřadu — komorním prokurátorem, anebo že snad konečný čistopis mohl mít dokonce i jiné, pozmeněné znění (srov. níže závěrečnou část poznámky 25), avšak vzhledem k tomu, co víme z úvodu této práce o vztahu mezi komorním prokurátorem Lerchenheimem a jeho adjunktem Rosenzweigem při posuzování privilegií, je tato možnost velmi málo pravděpodobná. Ostatně presentatum poznamenané na zrušeném čistopise Rosenzweigova vyjádření se shoduje s presentatem citovaným — na základě doručeného konečného čistopisu — v guberniálním dobrozdání (tj. 2. února 1782).

²⁵ Dobrozdání vzbuzuje svou stylizací dojem, jako by návrh gubernia (potvrdit listiny s vynecháním závadných míst) byl zcela totožný s míněním fiskálního adjunkta. Srov. doslovné znění příslušné věty: „*Und soviel es diese leztere [totiž: vyjádření fiskálního adjunkta] betrifft, so findet man solche nicht nur überhaupt begründet zu sein, sondern sich auch durchgehends mit dessen Wohlmeinung, und zwar dergestalten zu vereinbaren, daß die privilegia dieses Closterstifts und respectivè der Stiftsbrief selbstnen nicht nur mit gänzlichen Hinweglassung deren bei dem erstgedachten Stiftsbrief von wailand Otto, Herzogen in Böhheim, eingeschaltete[n] alberne[n] und mönchmässige[n], die Macht und Gewalt eines Landesfürsten abschwächende[n] Verfluchungen, sondern auch der bei denen privilegii selbst erscheinenden innunterzohenen Anstössigkeiten wiederholt allergnädigst bestätiget werden könnten.*“ (StAB, fond B 1, v konv. sign. B 87, koncept). Fiskální adjunkt však ve skutečnosti formuloval své stanovisko poněkud jinak. Srov. např. závěr jeho posudku o listině Konráda Oty: „*Der königliche fisci adjunctus hat*

- billige Ursache zu zweifeln, ob Seine Majestät, unser allergnädigster Erblandesfürst und Herr, diesen Stiftsbrief wegen diesen Formalien werden bestätigen wollen.*" (StAB, fond D 15, v kartónu 733, zrušený čistopis). Z Rosenzweigovy formulace sice logicky vyplývá závěr, že kdyby závadná pasáž v listině nebyla (srov. „wegen diesen Formalien“), mohla by být listina potvrzena, avšak tento logický závěr není přece ještě totožný s návrhem na *vynechání* závadné pasáže. Takovou totožnost vytvořilo uměle už gubernium stylizací svého dobrozdání. Ostatně tomu, kdo má jisté zkušenosti s jemnými odstíny kancelářského jazyka 18. století, napovídá stylizace „*durchgehends mit dessen Wohlmeinung, und zwar dergestalten zu vereinbahren, daß...*“ svými třemi zdánlivě zbytečnými slovy (která jsme podtrhli), že autor dobrozdání přece jen naznačil, i když téměř neznatelně, že gubernium se sice ztotožňuje s míněním fiskálního úřadu, ale jen v jistém smyslu, tzn. pokud se mínění fiskálního úřadu vyloží určitým způsobem. — Naše úvahy v této poznámce platí ovšem jen za předpokladu (který nemůžeme čtenáři zatajit), že *definitivní čistopis (originál)* fiskálního vyjádření, který nemáme dnes k dispozici, se ve svém znění nelišil od *zrušeného čistopisu* fiskálního vyjádření. V té souvislosti srov. výše pozn. 24.
- ²⁶ Dvorský dekret je datován stejně jako konfirmační listina 13. března 1782, u gubernia však byl prezentován — po uplynutí jisté doby, během níž byla zaplacená taxa a fyzicky vyhotovena listina — až 21. října 1782. O vynechávkách se zmiňuje i guberniální dekret z 23. srpna 1782, nařizující znojemskému krajskému úřadu, aby vyrozuměl loucký klášter o udělení konfirmace.
- ²⁷ Obsah a presentatum biskupova vyjádření, které se mezi písemnostmi uloženými ve StAB nedochovalo, známe jen z reprodukce v guberniálním dobrozdání.
- ²⁸ Biskup se nevyjádřil jasně, zda považuje současný stav za porušení Vladislavovy listiny, nebo zda se snad naopak domnívá, že Vladislavova listina je v dotčeném ustanovení antikvována a překonána současným stavem. Z volby výrazů, reprodukováných v guberniálním dobrozdání, vyplývá pouze to, že se současným stavem spokojen nebyl; srov. např. „...*seit vielen Jahren ihres Localseelsorgers beraubet ist...*“.
- ²⁹ V téměř dobrozdání (z 3. února 1782), kterým jsme se v jiné souvislosti již zabývali.
- ³⁰ Sledovat, kdy a jak byla obnova hnanické fary realizována, by vybočovalo z rámce této práce.
- ³¹ Jde o hromadné dobrozdání, z něhož se státního panství Louka týká jen část. (Koncept viz ve StAB, fond B 14, ve fasc. 400.)
- ³² V guberniálním dobrozdání je však při výčtu privilegií, která mají pro státní panství význam a která se proto navrhuji k potvrzení, uvedeno pět čísel: kromě č. 2, 4, 5, 10 ještě i č. 7. Jde zřejmě o nedopatření, neboť listina č. 7 (od krále Vladislava Jagellonského z r. 1510) se týká svobodné volby opata, a nemohla tedy mít žádný význam pro státní panství. — Jinak je v dobrozdání zajímavé konstatování, že k návrhu dospělo gubernium (jen) většinou hlasů: „*In dieser Rücksicht haben sich auch die mehreren Stimmen dahin vereinigt...*“.
- ³³ Protože jde o konfirmaci pouze registovou, jejíž text byl poměrně krátký, nebyla listina vydána ve formě knihy, jak to bylo obvyklé u konfirmací karolínských, tereziánských a josefínských, nýbrž na jediném pergamenovém listě. — Z pramenů, které jsou nám k dispozici, nelze zjistit, co způsobilo v konfirmačním řízení průtahy, které jsou patrné z časového rozdílu více než čtyř let mezi datem guberniálního dobrozdání a datem konfirmační listiny. Těžko říci, zda tu snad hrála nějakou roli okolnost, na niž jsme upozornili v předchozí poznámce 32. K fyzickému vyhotovení listiny a k jejímu předání příjemci došlo však poměrně rychle: již 3. června 1798 uložilo gubernium fiskálnímu úřadu, aby chránil práva louckého panství potvrzená konfirmační listinou, kterou — jak gubernium poněkud zbytečně zdůraznilo — ráčilo Jeho Veličenstvo vlastnoručně

podepsat a která se nyní předává státnímu panství Louka prostřednictvím administrace státních statků.

³⁴ „... mit Vorbehalte, solche nach Wohlgefallen, Gutbefund und vorkommenden Umständen zu vermehren, zu vermindern oder gar aufzuheben.“ (Citovaná výhrada je v uvedené konfirmaci připojena k dispozičnímu slovesu.) Ostatně i vlastní omezovací klauzule je formulována šířeji, než je tomu v konfirmacích dřívějších panovníků 18. století: platnost potvrzených listin se podmiňuje shodou jejich obsahu nejen se současným, nýbrž i s *budoucím* zemským zřízením.

